

PAWEŁ SĘKOWSKI

ANTONI PODRAZA NA UNIwersYTECIE Jagiellońskim

Związki Antoniego Podrazy z Uniwersytetem Jagiellońskim rozpoczęły się w 1945 r., po jego repatriacji z przyłączonego do ZSRR Lwowa. Wcześniej, w roku akademickim 1938/1939 studiował historię w Uniwersytecie Jana Kazimierza, następnie – w latach 1939/1940-1940/1941 – na Uniwersytecie Iwana Franki we Lwowie, w roku 1943/1944 na tajnym uniwersytecie w tym mieście (w okresie okupacji hitlerowskiej) i znów na Uniwersytecie Iwana Franki. W ostatnim roku swoich studiów lwowskich, tj. w roku akademickim 1944/1945, Podraza pełnił funkcję asystenta bezpłatnego przy tamtejszej Katedrze Ekonomii¹. Po przybyciu do Krakowa latem 1945 r., w roku akademickim 1945/1946 ukończył studia historyczne na nowo powstałym Wydziale Humanistycznym UJ, broniąc przed komisją magisterską dla byłego Wydziału Filozoficznego napisaną pod kierunkiem prof. Stefana Ingłota pracę pt. *Literatura gospodarcza XVI i XVII wieku traktująca o ubocznych działach produkcji wiejskiej (hodowla koni, myślistwo, rybactwo, pszczelarstwo)* i uzyskując 4 lipca 1946 r. stopień magistra filozofii w zakresie historii². Egzamin ostateczny, po przedstawieniu pracy magisterskiej, złożył z wynikiem bardzo dobrym przed prof. Ingłotem oraz prof. Janem Dąbrowskim³. Antoni Podraza miał od początku swojego pobytu (w charakterze studenta) na UJ zamiar dalszego rozwijania swoich naukowych zainteresowań. Wspomniani egzaminatorzy tak oto zakończyli podpisaną wspólnie opinię o przedstawionej pracy magisterskiej, jeszcze przed jej obroną: „Autor ma szczerzy zamiar kontynuowania

¹ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), DSO, Teczka pracownika UJ Antoniego Podrazy przejęta z Działu Spraw Osobowych UJ (dalej: DSO, Podraza A.), Życiorys A. Podrazy, Kraków, [po 4 VII 1946].

² AUJ, KM 56: Teczka akt dyplomowych Antoniego Podrazy w ramach Komisji Magisterskiej dla (byłego) Wydziału Filozoficznego (dalej: KM 56, Podraza A.), Dyplom magistra filozofii, Kraków, 4 VII 1946. Wspomniana praca magisterska zachowała się i jest przechowywana w AUJ pod sygnaturą: KM 57, Podraza Antoni.

³ AUJ, KM 56, Podraza A., Protokół egzaminu ostatecznego, Kraków, 4 VII 1946.

jej i rozszerzenia, by mogła się stać kolejno jego pracą doktorską⁴. Ostatnim studenckim akcentem Antoniego Podrazy na UJ było ukończenie przezeń w roku akademickim 1947/1948 pierwszego roku Szkoły Nauk Politycznych przy UJ⁵. Podraza był już wówczas asystentem na Wydziale Rolniczo-Leśnym.

Pierwszy okres pracy dydaktycznej Antoniego Podrazy na UJ, związany z jego pracą na Wydziale Rolniczym (od 1947 r.: Rolniczo-Leśnym), rozpoczął się jeszcze zanim uzyskał on stopień magistra⁶. Jako student ostatniego roku historii na Wydziale Humanistycznym był Podraza w roku akademickim 1945/1946 asystentem wolontariuszem w Katedrze Ekonomiki Spółdzielczej (tzw. Studium Spółdzielczym) na Wydziale Rolniczym UJ⁷. Wydawało się, że w roku 1946/1947 mgr Podraza otrzyma przydział jako asystent wolontariusz w Zakładzie Towaroznawstwa Wydziału Rolniczego, albowiem dziekan wystosował przegłosowany już przez Radę Wydziału wniosek w tej sprawie do Rektoratu, zaś Rektor zarządził nawet spisanie umowy⁸. Wnet jednak pojawiła się możliwość otrzymania dlań stanowiska starszego asystenta w Zakładzie Historii Rolnictwa i Wsi, kierowanym przez prof. Stefana Ingłota. W ten sposób od 1 października 1946 r. do 1950 r. Antoni Podraza był asystentem w tym Zakładzie⁹. Jednocześnie w dalszym ciągu, do 1948 r., był asystentem wolontariuszem prof. Ingłota w Studium Spółdzielczym. W swoim macierzystym Zakładzie mgr Podraza prowadził ćwiczenia z historii i socjologii wsi, zaś w Studium Spółdzielczym z historii gospodarczej¹⁰. Będąc mocno obciążony pracą dydaktyczną (ćwiczeniami i seminariami) w obydwu Zakładach, Antoni Podraza pracował także nad swoją pracą doktorską na temat

⁴ Ibidem, Opinia prof. Stefana Ingłota i prof. Jana Dąbrowskiego o przedłożonej pracy magisterskiej, Kraków, 30 VI 1946.

⁵ AUJ, S III 246: Teczka pracownika UJ Antoniego Podrazy za lata 1945-1955 (dalej: S III 246, Podraza A.), Podanie o pracę mgr. A. Podrazy, Kraków, 9 V 1950.

⁶ Na temat pracy A. Podrazy na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1945-1950 pisała w opublikowanym referacie, wygłoszonym w Auli PAU 26 maja 2008 r., Alina Fitowa, zob.: *Antoni Podraza – uczonej i polityk na tle swojego czasu*, „Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej PAU” t. 11, 2010, s. 17-19.

⁷ AUJ, S III 246, Podraza A., *Życiorys A. Podrazy*, Kraków, 23 IV 1948.

⁸ AUJ, WR 44: Teczka pracownika Wydziału Rolniczego (następnie: Rolniczo-Leśnego) Antoniego Podrazy (dalej: WR 44, Podraza A.), Wniosek o mianowanie asystentem wolontariuszem przy Zakładzie Towaroznawstwa, Kraków, 8 VIII 1946; ibidem, Pismo Rektora w sprawie powołania w charakterze bezpłatnego asystenta w Zakładzie Towaroznawstwa, Kraków, 7 IX 1946.

⁹ Ścisłej rzecz ujmując, Rektor UJ mianował A. Podrazę starszym asystentem 20 grudnia 1946 r., na wniosek Rady Wydziału Rolniczego z 21 listopada t. r. Uposażenie wypłacono jednak Podrazie za okres od 1 października. AUJ, S III 246, Podraza A., Pismo Dziekana Wydziału Rolniczego UJ do Rektora UJ, Kraków, 28 XI 1946. Wnioski o zawarcie kolejnych umów oraz rektorskie mianowania znajdują się w teczkach: WR 44, Podraza A. oraz S III 246, Podraza A. Umowy z mgr. A. Podrazą, obejmujące kolejne lata akademickie, znajdują się w teczce S III 246, Podraza A.

¹⁰ AUJ, DSO, Podraza A., Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych A. Podrazie, uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 18 I 1974.

Ekonomiki ziemiańskiej Jakuba Kazimierza Haura. Mgr Podraza tworzył również od podstaw bibliotekę zakładową i inwentarz do niej. Do kwietnia 1950 r. biblioteka zakładowa liczyła 1380 pozycji¹¹. Tymczasem w 1950 r. prof. Stefan Ingłot przeniósł się z Krakowa na Uniwersytet we Wrocławiu. Tym samym likwidacji uległa kierowana przez niego Katedra Historii Rolnictwa i Wsi na Wydziale Rolniczo-Leśnym UJ.

Po krótkim epizodzie w pierwszej połowie 1951 r. w charakterze starszego asystenta w Katedrze Ruchów Społecznych na Wydziale Humanistycznym¹² Antoni Podraza podjął w czerwcu tego roku pracę w charakterze starszego asystenta w Katedrze Historii Gospodarczej (Katedrze Historii Polski Feudalnej), którą kierował prof. Roman Grodecki, w ramach nowo utworzonego Wydziału Historycznego. Ten krótki okres w pracy naukowo-dydaktycznej Antoniego Podrazy trwał do 1953 r.¹³ Upłynął on w dużej mierze pod znakiem aktywności mgr. Podrazy w ramach zespołu do badań sytuacji gospodarczej i walki klasowej na wsi małopolskiej w XVIII wieku (tzw. Zespół Badań Agrarnych), którym kierowała prof. Celina Bobińska, ówczesna kierownik Katedry Historii Polski Nowożytnej i Najnowszej¹⁴. Jako dydaktyk Antoni Podraza prowadził wówczas ćwiczenia z historii Polski feudalnej dla studentów historii oraz wykłady z historii Polski i najnowszej historii powszechnej na Studium Dziennikarskim UJ¹⁵. W tym też okresie rozpoczął bardziej aktywną działalność w Związku Zawodowym Nauczycielstwa Polskiego w UJ. Działalność także w Klubie Demokratycznej Profesury i przez dwa lata pełnił funkcję sekretarza Marksistowskiego Zespołu Humanistycznego Pracowników Naukowych UJ, którego organizatorką była prof. Bobińska. W roku akademickim 1952/1953 mgr Podraza był również kierownikiem szkolenia ideologicznego asystentów na Wydziale Historycznym UJ jako członek odpowiedzialnej za tę aktywność sekcji w ramach ZNP w UJ¹⁶.

¹¹ AUJ, S III 246, Podraza A., Opinia prof. Stefana Ingłota o kwalifikacjach naukowych i fachowych mgr. A. Podrazy, Kraków, 3 IV 1950.

¹² Rada Wydziału Humanistycznego UJ wyraziła pozytywną opinię w kwestii powołania A. Podrazy na stanowisko starszego asystenta przy wymienionej Katedrze na posiedzeniu 26 I 1951. AUJ, S III 246, Podraza A., Pismo Dziekana Wydziału Humanistycznego UJ do Rektora UJ, Kraków, 6 II 1951.

¹³ Wydział Historyczny UJ istniał w latach akademickich 1951/1952 i 1952/1953. AUJ, DSO, Podraza A., Mianowanie Rektora UJ dla mgr. A. Podrazy na stanowisko starszego asystenta przy Katedrze Historii Gospodarczej, Kraków, 25 VI 1951; ibidem, Życiorys A. Podrazy, Kraków, 11 VI 1953.

¹⁴ Ibidem, Opinia prof. Celiny Bobińskiej o mgr. A. Podrazie, [Kraków, 1954 r.].

¹⁵ Ibidem, Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych A. Podrazie, uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 18 I 1974.

¹⁶ AUJ, S III 246, Podraza A., Pismo Prodziekana Wydziału Historycznego UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL, Kraków, 21 I 1953; ibidem, Pismo Rektora UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL – Departamentu Studiów Uniwersyteckich, [Kraków], 3 II 1953; AUJ, DSO, Podraza A., Życiorys A. Podrazy, Kraków, 5 XII 1950; ibidem, Ankieta personalna pracownika mgr. A. Podrazy, Kraków, 23 I 1953; ibidem, Opinia społeczno-polityczna

Z dniem 1 marca 1953 r. Antoni Podraza, dzięki staraniom prof. Celiney Bobińskiej, przeniesiony został do dotąd nieobsadzonej Katedry Historii ZSRR (Historii Narodów ZSRR), otrzymując stanowisko adiunkta¹⁷. W ten sposób rozpoczął się zupełnie nowy okres w jego karierze akademickiej¹⁸. 1 października 1954 r. mgr Podraza, który już od przeszło półtora roku *de facto* kierował Katedrą Historii ZSRR na stanowisku adiunkta, otrzymał mianowanie na kontraktowego samodzielnego pracownika nauki¹⁹. Z jednej strony był to awans w porównaniu z wcześniejszym stanowiskiem, ale z drugiej strony zakończenie okresu kontraktowego mogło skutkować degradacją pozycji zawodowej mgr. Podrazy do poziomu niższego niż wcześniejsza adiunktura²⁰. Dlatego też, już w połowie listopada tego samego roku, prof. Bobińska zawnioskowała, w interesie Antoniego Podrazy, o mianowanie go formalnym kierownikiem rzeczonyj Katedry²¹, z czym nieuchronnie wiązałoby się otrzymanie stanowiska zastępcy profesora. Przychylnie ustosunkował się do tego wniosku ówczesny rektor prof. Teodor Marchlewski, który pismem z dnia 22 listopada 1954 r. formalnie powierzył mgr. Podrazie tymczasowe kierownictwo Katedry Historii ZSRR, skierowując jednocześnie wniosek o powołanie stałe na kierownika Katedry dla Antoniego Podrazy do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego²². W kwietniu 1955 r. Antoni Podraza otrzymał wreszcie stanowisko zastępcy profesora²³, które pełnił do 1961 r., czyli do swojej habilitacji. Po przejściu do Katedry Historii ZSRR prowadził on wykłady kursowe i monograficzne oraz seminaria z zakresu historii Europy Wschodniej dla studentów historii. Przez kilka lat wykładał również nauki polityczne studentom historii, prawa, chemii, biologii i geografii²⁴.

i zawodowa o mgr. A. Podrazie, Kraków, 15 X 1954; ibidem, Opinia prof. Kazimierza Lepszego o mgr. A. Podrazie, [Kraków, 1954 r.].

¹⁷ Stosowny wniosek, postawiony przez Celinę Bobińską, Rada Wydziału Historycznego przegłosowała na posiedzeniu 9 I 1953. AUJ, S III 246, Podraza A., Mianowanie przez Rektora UJ dla mgr. A. Podrazy na stanowisko adiunkta, Kraków, 21 II 1953; ibidem, Pismo Rektora UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL – Departamentu Studiów Uniwersyteckich, [Kraków], 3 II 1953; ibidem, Pismo Prodziekana Wydziału Historycznego UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL, Kraków, 21 I 1953.

¹⁸ O pracy A. Podrazy na UJ w latach 1953-1969 zob. również: A. Fitowa, *op. cit.*, s. 33-37.

¹⁹ Również w tym przypadku dużą rolę odegrało poparcie Celiney Bobińskiej dla Antoniego Podrazy. AUJ, DSO, Podraza A., Wniosek prof. Celiney Bobińskiej do Rektora UJ, [Kraków], 6 X 1954; AUJ, S III 246, Podraza A., Mianowanie Rektora UJ dla mgr. A. Podrazy na samodzielnego pracownika nauki, [Kraków], 15 X 1954.

²⁰ Ibidem, Pismo Rektora UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL – Departamentu Studiów Uniwersyteckich, [Kraków], 26 III 1955.

²¹ Ibidem, Wniosek prof. Celiney Bobińskiej, Kraków, 19 XI 1954.

²² Ibidem, Pismo Rektora UJ do mgr. A. Podrazy, [Kraków], 22 XI 1954.

²³ Mianowanie na zastępcę profesora zostało ustalone na okres od 1 stycznia 1955 r., zaś umowa o pracę na nowych warunkach została podpisana 9 maja t. r. AUJ, DSO, Podraza A., Pismo Ministra Szkolnictwa Wyższego PRL do mgr. A. Podrazy, [Warszawa], 29 IV 1955.

²⁴ Ibidem, Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych A. Podrazie, uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 18 I 1974.

12. Antoni Podraza podczas uroczystości jubileuszowych UJ w 1964 r.

13. Antoni Podraza podczas egzaminów wstępnych (1958) – AUJ F II 2290

14. Antoni Podraza (pośrodku) podczas otwarcia wystawy w Bibliotece Jagiellońskiej „Współpraca polsko-ukraińska w ostatnim dwuzestoleciu” (1966) – AUJ F 240 II

Pierwsze lata pracy Antoniego Podrazy w Katedrze Historii ZSRR zbiegły się ze wznowieniem jego starań o uzyskanie stopnia naukowego. 8 czerwca 1954 r. został otwarty na Wydziale Filozoficzno-Historycznym przewod kandydacki mgr. Antoniego Podrazy w zakresie historii²⁵. Był to okres w dziejach nauki polskiej (trwający od 1951 r.), gdy stopień kandydata nauk zastąpił tradycyjny doktorat, co związane było z recepcją wzorców radzieckich w tym zakresie. Praca kandydacka mgr. Podrazy, przygotowywana pod kierunkiem prof. Kazimierza Lepszego, miała dotyczyć siedemnastowiecznego pisarza rolniczego Jakuba Kazimierza Haura. Był to więc ten sam temat, nad którym Antoni Podraza pracował w okresie asystentury w Zakładzie Historii Rolnictwa i Wsi w latach 40. XX w. Jednak wówczas wciągnięcie się w wir działalności społeczno-politycznej (zwłaszcza w ramach Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, którego był aktywnym członkiem) przerwało na kilka lat prace Podrazy nad doktoratem. Przygotowywana od 1954 r. praca miała stanowić studium z dziejów wiedzy i techniki rolniczej w Polsce. Na recenzentów pracy powołano profesorów Stefana Ingłota i Kazimierza Piwarskiego oraz doc. Adama Przybosia²⁶.

Tymczasem w 1957 r. ukazała się ważna publikacja w dorobku naukowym Antoniego Podrazy – wraz z dr Heleną Madurowicz wydał on pracę pt. *Regiony gospodarcze Małopolski Zachodniej w drugiej połowie XVIII wieku*²⁷. Za tę publikację otrzymał nagrodę rektorską²⁸. W grudniu 1958 r. promotor mgr. Podrazy, prof. Kazimierz Lepszy, skierował do Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego wniosek o zmianę pracy, stanowiącej podstawę przewodu kandydackiego Antoniego Podrazy. Nową pracą kandydacką miała być właśnie ta o regionach gospodarczych w Małopolsce. Wniosek został zaakceptowany na posiedzeniu Rady 19 grudnia. Mogło się tak stać, ponieważ w opublikowanej wersji pracy znalazła się adnotacja, że Antoni Podraza opracował „zagadnienia związane z gospodarką rolną i strukturą wielkiej własności”, zaś Helena Madurowicz „zagadnienia szczegółowe związane z przemysłem oraz stosunkami demograficznym”²⁹. Uznano zatem samodzielną część autorstwa Podrazy w ramach tej wspólnej pracy za odrębną pozycję, uprawniającą do starań o stopień kandydata nauk.

Nasuwa się pytanie, dlaczego Antoni Podraza zdecydował się zmienić podstawę swojego przewodu kandydackiego. Istnieje hipoteza, iż przyczyną mógł być – skrótowo rzecz ujmując – niefortunny dobór tematu pracy, biorąc pod uwagę

²⁵ Cała dokumentacja przewodu kandydackiego, który następnie przekształcony został w przewod doktorski, znajduje się w: AUJ, WFH 259: Teczka przewodu doktorskiego Antoniego Podrazy (dalej: WFH 259, Podraza A.).

²⁶ Ibidem, Pismo Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego do Rektora UJ, Kraków, 7 V 1958.

²⁷ H. Madurowicz, A. Podraza, *Regiony gospodarcze Małopolski zachodniej w drugiej połowie XVIII wieku*, [przedm. C. Bobińska], Wrocław 1958, *Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej Małopolski*, 1.

²⁸ AUJ, DSO, Podraza A., Pismo Rektora UJ do mgr. A. Podrazy, [Kraków], 28 XII 1957.

²⁹ A. Fitowa, *op. cit.*, s. 38.

ówczesne uwarunkowania polityczne w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej³⁰. Jednak, gdyby rzeczywiście zmiana tematu pracy była wskazana w końcu 1958 r., tym bardziej nie było wskazane obieranie *Ekonomiki ziemiańskiej* J. K. Haura za podstawę pracy kandydackiej w połowie 1954 r. Wydaje się więc raczej, że w pełni odpowiadająca faktycznej motywacji Antoniego Podrazy była argumentacja jego promotora, prof. Lepszego, zawarta w piśmie do Rady Wydziału z grudnia 1958 r. z wnioskiem o zmianę tematu pracy kandydackiej. Profesor pisał, że praca o Haurze „bardziej odpowiada pojęciom o pracy habilitacyjnej, przeto pragnąłby [Antoni Podraza] ją widzieć jako taką”³¹. Innymi słowy, uznanie pracy o regionach gospodarczych Małopolski za podstawę przewodu kandydackiego, dawało widoki na szybką habilitację na podstawie ukończonej już pracy o Haurze.

Na recenzentów nowo określonej pracy kandydackiej wybrano prof. Jerzego Fiericha z Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie, prof. Bohdana Baranowskiego z Uniwersytetu Warszawskiego oraz prof. Celinę Bobińską³². Niebawem prof. Bobińska zrezygnowała z funkcji recenzentki z przyczyn zasadniczych – ze względu na fakt swojej wieloletniej ścisłej współpracy z mgr. Antonim Podrazą w zespole do badań walki klasowej na wsi w XVIII wieku, którym kierowała³³. Ostatecznie pracę Antoniego Podrazy, w 1959 r. już jako doktorską, recenzowało więc tylko dwóch wyżej wymienionych uczonych³⁴.

W swojej pracy Antoni Podraza przeanalizował stan gospodarki rolnej i hodowlanej Małopolski oraz struktury wielkiej własności na tym terenie. Autor wyłonił siedem regionów rolniczych oraz omówił lokalizację poszczególnych typów hodowli (inwentarza żywego, hodowli typu pasterskiego, wreszcie gospodarki stawowej). W badaniach struktury wielkiej własności wykazał jej cechy charakterystyczne w Małopolsce. Na „bezsprzecznie pionierski charakter” pracy, szczególnie w jej partiach dotyczących lokalizacji rolnictwa, wskazywał w swojej recenzji prof. Baranowski. Uwagę recenzenta zwróciła „śmiała próba stworzenia nowej metody określania specyfiki regionów gospodarczych w przeszłości”. W podsumowaniu, pozytywnej rzecz jasna, recenzji prof. Baranowski pisał:

W niektórych miejscach metoda zastosowana przez A. Podrazę wzbudza zastrzeżenia. Jest to jednak zupełnie zrozumiałe przy tego rodzaju nowatorskiej pracy. Autor nie szedł bowiem utartymi śladami dawniejszych, powszechnie przyjętych metod badawczych, a szukał nowych dróg³⁵.

³⁰ *Ibidem*, s. 37.

³¹ AUJ, WFH 259, Podraza A., Wniosek prof. Kazimierza Lepszego do Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Kraków, 18 XII 1958.

³² *Ibidem*, Wyciąg z uchwały Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Kraków, 19 XII 1958.

³³ *Ibidem*, Pismo prof. Celinę Bobińskiej do Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, [Kraków, styczeń 1959].

³⁴ *Ibidem*, Pismo Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego do Rektoratu UJ, Kraków, 24 III 1959.

³⁵ *Ibidem*, Ocena pracy doktorskiej recenzenta prof. Bohdana Baranowskiego, [b. m. i d.].

W podobnym tonie pisał drugi recenzent, prof. Fierich:

Praca kol. Podraza jest całkowicie oryginalna, w pewnym stopniu nawet pionierska, jako pierwsza próba rejonizacji rolniczej w dawniejszych czasach. [...] Oparta jest ona na bardzo bogatym archiwalnym materiale źródłowym starannie zebranych³⁶.

Praca o regionach gospodarczych w Małopolsce Zachodniej w XVIII w. przyjęta została przez Radę Wydziału Filozoficzno-Historycznego już w charakterze doktorskiej w marcu 1959 r.³⁷ Obrona pracy doktorskiej Antoniego Podraza odbyła się 10 kwietnia tegoż roku i w tym też dniu uzyskał on stopień doktorski³⁸.

Bardzo szybko, bo 20 stycznia 1961 r. otwarty został przewód habilitacyjny dr. Antoniego Podraza. Tłumaczyć można to nadmienionym już faktem, że praca pt. *Jakub Kazimierz Haur – pisarz rolniczy z XVII wieku. Studium z dziejów polskiej literatury rolniczej* była już na ukończeniu w momencie, gdy ostatecznie mgr Podraza zdecydował się w końcu 1958 r. zmienić podstawę swojego przewodu kandydackiego. Na recenzentów rozprawy habilitacyjnej Rada Wydziału powołała profesorów Bohdana Baranowskiego, Celinę Bobińską i Kazimierza Piwarskiego³⁹. Wszystkie trzy recenzje rozprawy były pozytywne. Prof. Bobińska pisała w swojej recenzji, że pracę „cechuje szeroki oddech erudycyjny i teoretyczny”⁴⁰. Profesor Piwarski uznał ją za „poważne osiągnięcie naukowe”⁴¹. Z kolei trzeci recenzent, prof. Baranowski pisał: „Praca o Haurze z pewnością stanowić będzie jedną z cenniejszych pozycji w naszej literaturze naukowej dotyczącej historii gospodarstwa wiejskiego”⁴².

Kolokwium habilitacyjne Antoniego Podraza odbyło się na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego 24 czerwca 1961 r. Obok trojga recenzentów, czwartym zaproszonym egzaminatorem był prof. Stanisław Hoszowski. Następujące po egzaminie głosowanie było jednomyślnie pozytywne dla wniosku w sprawie dr. Podraza. Taki sam rezultat dało głosowanie nad zwolnieniem go z wykładu habilitacyjnego ze względu na – by użyć sformułowania prof. Romana

³⁶ Ibidem, Ocena pracy doktorskiej recenzenta prof. Jerzego Fiericha, [b. m. i d.].

³⁷ Ibidem, Wyciąg z uchwały Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Kraków, 11 III 1959.

³⁸ Ibidem, Protokół z obrony pracy doktorskiej, Kraków, 10 IV 1959. W protokole z nadzwyczajnego posiedzenia Rady Wydziału dla przeprowadzenia obrony pracy doktorskiej Antoniego Podraza jako przedmiot obrad błędnie wpisano: „Obrona pracy kandydackiej”. Prawdopodobnie zapisano z kolei jako punkt obrad wniosek o przyznanie tytułu doktora Antoniemu Podrazie w wyciągu z tegoż protokołu, zob.: AUJ, DSO, Podraza A., Wyciąg z protokołu z nadzwyczajnego posiedzenia Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 10 IV 1959.

³⁹ AUJ, WFH 260: Teczka przewodu habilitacyjnego Antoniego Podraza (dalej: WFH 260, Podraza A.), Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego 20 I 1961.

⁴⁰ Ibidem, Ocena działalności naukowej i recenzja autorstwa prof. Celinę Bobińskiej, [Kraków, 1961 r.].

⁴¹ Ibidem, Uwagi o pracy autorstwa prof. Kazimierza Piwarskiego, Kraków, 10 VI 1961.

⁴² Ibidem, Ocena działalności naukowej i recenzja autorstwa prof. Bohdana Baranowskiego, [b. m., 1961].

Ingardena – „pierwszorzędny poziom habilitacji i walory dydaktyczne kandydata”. Również jednogłośnie Rada Wydziału uchwaliła wniosek o powołanie dr. Antoniego Podrazy na stanowiska docenta etatowego⁴³. Ponieważ jednak praca stanowiąca podstawę przewodu habilitacyjnego w dalszym ciągu nie ukazała się drukiem, ówczesny dziekan prof. Sylwiusz Mikucki wyznaczył we wrześniu 1961 r. dodatkowych recenzentów w osobach profesorów Kazimierza Lepszego, Emanuela Rostworowskiego i Adama Przybosia oraz doc. Józefa Buszki⁴⁴. Wszystkie wymienione recenzje były pozytywne, tak więc Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego podjęła na posiedzeniu 11 września 1961 r. ponowną i znów jednogłośnie uchwałę o nadaniu dr. Antoniemu Podrazie stopnia naukowego docenta z zakresu historii nowożytnej Polski i krajów Europy Wschodniej⁴⁵. Wniosek jednomyślnie zatwierdził Senat Akademicki UJ na posiedzeniu 26 września 1961 r.⁴⁶ Nie zamknęło to jednak procedury habilitacyjnej, jako że Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego zażądało przed zatwierdzeniem nadania stopnia docenta dr. Podrazie dodatkowych opinii na bazie przesłanych „obszernych merytorycznych streszczeń rozprawy od wszystkich specjalistów w danej dyscyplinie na terenie kraju”⁴⁷. Zgodnie z życzeniem Ministerstwa, egzemplarze rozprawy przesłano do grona następujących wybitnych specjalistów: Bohdana Baranowskiego, Józefa Brody, Janusza Deresiewicza, Stefana Inglota, Stanisława Hoszowskiego, Witolda Kuli, Janiny Leśkiewiczowej, Mariana Małowista, Władysława Rusińskiego, Jerzego Topolskiego, Aliny Wawrzyńczykowej, Leonida Żytkowicza, Włodzimierza Ochmańskiego, Benedykta Zientary, Wacława Długoborskiego oraz Henryka Samsonowicza⁴⁸. Praca nie spotkała się z zastrzeżeniami ze strony przedstawicieli tego szacownego grona.

Ostatecznie Rada Wydziału uchwaliła jednogłośnie przyznanie dr. Antoniemu Podrazie stopień docenta na posiedzeniu 10 stycznia 1962 r.⁴⁹ Uchwała ta została zatwierdzona przez Ministerstwo 31 stycznia. Tego samego dnia Antoni Podraza otrzymał stanowisko docenta etatowego⁵⁰.

Docent Podraza prowadził także pozanaukową działalność na UJ, pełniąc m.in. w latach 1964-1969 funkcję przewodniczącego Rady Zakładowej ZNP

⁴³ Ibidem, Protokół z nadzwyczajnego posiedzenia Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 24 VI 1961.

⁴⁴ Ibidem, Pisma Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Kraków, 9 IX 1961.

⁴⁵ Ibidem, Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego 11 IX 1961.

⁴⁶ AUJ, DSO, Podraza A., Pismo Rektora UJ do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL – Departamentu Studiów Uniwersyteckich i Ekonomicznych, [Kraków], 13 X 1961.

⁴⁷ AUJ, WFH 260, Podraza A., Pismo Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL do Rektora UJ, Warszawa, 9 X 1961.

⁴⁸ Ibidem, Wykaz prac przesłanych w dniu 4 XII 1961.

⁴⁹ Ibidem, Pismo Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego PRL, Kraków, 10 I 1962.

⁵⁰ Ibidem, Pismo Ministra Szkolnictwa Wyższego PRL do Rektora UJ, Warszawa, 31 I 1962. O staraniach A. Podrazy o uzyskanie stopnia doktorskiego oraz habilitacji zob. również: A. F i t o w a, *op. cit.*, s. 37-40.

w UJ. Z tego tytułu brał udział w posiedzeniach Senatu Akademickiego oraz w pracach Kolegium Rektorskiego. Wchodził również w skład szeregu komisji senackich i dziekańskich, m.in. Komisji Bibliotecznej, Komisji Socjalno-Bytowej, Komisji dla Spraw Młodzieży, Komisji dla Spraw Reorganizacji Struktury UJ i Komisji Nauki⁵¹. Aktywnie współpracował doc. Podraza z organizacjami studenckimi, będąc opiekunem Związku Młodzieży Wiejskiej przy UJ oraz Zrzeszenia Studentów Polskich⁵². W latach 1965-1969 pełnił również funkcję prezesa Zarządu Uczelnianego Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli w UJ⁵³.

Po reorganizacji Uniwersytetu i utworzeniu zakładów w ramach Instytutu Historii, doc. Antoni Podraza otrzymał mianowanie na kierownika Zakładu Historii Polski Nowożytnej z dniem 1 maja 1970 r.⁵⁴ W ten sposób rozpoczął się czwarty, ostatni, zasadniczy okres jego kariery naukowo-dydaktycznej w UJ. Z Zakładem Historii Polski Nowożytnej Podraza związany był do osiągnięcia wieku emerytalnego (w 1991 r.).

W tym okresie Antoni Podraza pełnił funkcje administracyjne i kierownicze w Instytucie Historii UJ. Wicedyrektorem Instytutu doc. Podraza został 1 maja 1969 r. i pełnił to stanowisko przez jedną kadencję, do 31 sierpnia 1972 r., w okresie, gdy dyrektorem był prof. Józef Gierowski⁵⁵. Wybór Podrazy przez Radę Wydziału Filozoficzno-Historycznego na to stanowisko został przyjęty jednogłośnie⁵⁶. Funkcję dyrektora Instytutu Historii UJ pełnił łącznie przez cztery kadencje, w latach 1972-1978 i 1981-1988⁵⁷. W międzyczasie, w latach 1978-1981 był delegatem Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego do Senatu Akademickiego UJ⁵⁸.

⁵¹ AUJ, DSO, Podraza A., Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych A. Podrazie, uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 18 I 1974.

⁵² Ibidem, Wniosek Rektora UJ do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie – Wydziału Kultury o przyznaniu nagrody doc. A. Podrazie, [Kraków], 30 I 1965; ibidem, Ponowienie wniosku Rektora UJ do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie – Wydziału Kultury o przyznaniu nagrody doc. A. Podrazie, [Kraków], 12 II 1966.

⁵³ Zob.: A. Fitowa, *op. cit.*, s. 41.

⁵⁴ AUJ, DSO, Podraza A., Mianowanie Rektora UJ dla doc. A. Podrazy na stanowisko kierownika Zakładu Historii Polski Nowożytnej, [Kraków], 18 V 1970.

⁵⁵ Ibidem, Mianowanie Rektora UJ dla doc. A. Podrazy na stanowisko zastępcy dyrektora Instytutu Historycznego UJ, [Kraków], 25 IV 1969.

⁵⁶ Ibidem, Wyciąg z protokołu z posiedzenia Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 21 III 1969.

⁵⁷ Ibidem, Mianowanie Rektora UJ dla doc. A. Podrazy na Dyrektora Instytutu Historii, [Kraków], 12 X 1972; ibidem, Podziękowanie Rektora UJ dla prof. A. Podrazy za pracę na stanowisku Dyrektora Instytutu Historii, Kraków, 20 VI 1978; ibidem, Mianowanie Rektora UJ dla prof. A. Podrazy na stanowisko Dyrektora Instytutu Historii, Kraków, 1 IX 1981; ibidem, Gratulacje Rektora UJ dla prof. A. Podrazy z okazji wyboru na stanowisko Dyrektora Instytutu Historii, Kraków, 15 VI 1984; ibidem, Podziękowanie Rektora UJ dla prof. A. Podrazy w związku z zakończeniem kadencji na stanowisku Dyrektora Instytutu Historii, Kraków, 28 I 1988.

⁵⁸ Ibidem, Życiorys A. Podrazy, Kraków, 2 VI 1982.

W maju 1980 r. prof. Antoni Podraza ponownie wszedł do Rady Zakładowej ZNP w UJ⁵⁹.

W dniu 31 maja 1975 r. Antoni Podraza otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych, który był ostatnim etapem w historii osiąganych przezeń stopni i tytułów naukowych. Stosowny wniosek przedłożyła Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ na posiedzeniu 18 stycznia 1974 r. W postępowaniu opiniodawczym w sprawie nadania doc. Podrazie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego brali udział profesorowie: Ludwik Bazylow z Warszawy, Jerzy Topolski z Poznania oraz Celina Bobińska. Jako główną dziedzinę twórczości naukowej Antoniego Podrazy po uzyskaniu przez niego stopnia docenta wymieniono w tym wniosku zagadnienia gospodarczo-społeczne Polski od XVI do XX wieku, a więc: problematykę regionów, kontynuację badań nad dziejami literatury rolniczej w epoce nowożytnej, badania nad historią ruchów chłopskich od XVI do XX wieku oraz nad strukturą młodzieży w UJ. Jako drugi nurt zainteresowań badawczych doc. Podrazy wskazano dzieje Europy Wschodniej (Rosji i Ukrainy), szczególnie obszerną syntezę pt. *Ukraina. Teraźniejszość i przeszłość*⁶⁰, której był współautorem. Jako trzeci kierunek prowadzonych przez niego po 1961 r. badań wymieniono rozwój nauki historycznej w środowisku krakowskim⁶¹. W ślad za otrzymaniem tytułu profesorskiego, Antoni Podraza został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego UJ od dnia 1 czerwca 1975 r.⁶²

Obok pracy w Instytucie Historii, przez pewien czas, począwszy od 1980 r. prof. Podraza kierował jeszcze Studium Wiedzy Społecznej i Doskonalenia Kadr na Wydziale Prawa i Administracji, zastępując na tym stanowisku prof. Marka Waldenberga⁶³. W okresie stanu wojennego reprezentował ZSL w powołanej na UJ w styczniu 1982 r. Komisji ds. Oceny Postaw Kadry Naukowej, która miała ocenić pracę naukowo-dydaktyczną pracowników wykładających „przedmioty społeczne”. Powołanie Komisji, na czele której stanął ostatecznie ówczesny rektor UJ prof. Józef Gierowski, początkowo odwlekano, a potem jej członkowie starali się liberalnie interpretować cele i zadania postawione przed nimi przez władze państwowe⁶⁴.

⁵⁹ Ibidem, Życiorys A. Podrazy, Kraków, 9 V 1980.

⁶⁰ *Ukraina. Teraźniejszość i przeszłość. Praca zbiorowa*, red. M. Karaś, A. Podraza, Kraków 1970, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*, z. 32.

⁶¹ AUJ, DSO, Podraza A., Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych A. Podrazie, uchwalony na posiedzeniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ 18 I 1974.

⁶² Ibidem, Mianowanie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki PRL dla prof. A. Podrazy na stanowisko profesora nadzwyczajnego w UJ, Warszawa, 14 VI 1975. O drodze A. Podrazy do uzyskania tytułu profesora nadzwyczajnego zob. również: A. Fitowa, *op. cit.*, s. 42-44.

⁶³ AUJ, DSO, Podraza A., Mianowanie Rektora UJ dla prof. A. Podrazy na kierownika Studium Wiedzy Społecznej i Doskonalenia Kadr na Wydziale Prawa i Administracji, [Kraków], 31 X 1980.

⁶⁴ P. Franaszek, „Jagiellończyk”. *Działania Służby Bezpieczeństwa wobec Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach osiemdziesiątych XX w.*, Kraków 2012, s. 182-183.

W marcu 1983 r. prof. Antoni Podraza poparł inicjatywę władz państwowych utworzenia Związku Zawodowego Pracowników UJ, stając na czele kilkunastoosobowej komisji inicjatywnej. Związek miał stanowić z jednej strony legalną alternatywę dla zdelegalizowanego od 1981 r. NSZZ „Solidarność”, ale jego ukonstytuowanie było także krokiem w kierunku reaktywacji rozwiązanego wraz z wprowadzeniem stanu wojennego ZNP UJ. Pracownicy zgromadzeni na zebraniu organizacyjnym Związku Zawodowego Pracowników UJ w listopadzie 1983 r. zdecydowali o zmianie jego nazwy na Związek Nauczycielstwa Polskiego w UJ. Profesor Podraza wszedł wówczas w skład jego Prezydium⁶⁵. Od 1984 r. Antoni Podraza ponownie brał udział w posiedzeniach Senatu Akademickiego UJ oraz Kolegium Rektorskiego jako przewodniczący Koła ZSL w UJ. O niezmiennym szacunku, jakim cieszył się w środowisku akademickim również po przemianach politycznych, jakie zaszły w Polsce w 1989 roku, wymownie świadczy fakt, że to właśnie do niego zwrócił się w styczniu 1991 r. ówczesny rektor UJ prof. Andrzej Pelczar z prośbą o objęcie funkcji przewodniczącego Rektorskiej Komisji do spraw Nagród i Odznaczeń (do czasu wejścia w życie nowego Statutu UJ)⁶⁶. W 1991 r. Antoni Podraza przeszedł na emeryturę, choć jeszcze długo pracował w Instytucie Historii UJ – do 1999 r. na ¼ etatu, a następnie do 2003 r. w wymiarze 1/10 etatu⁶⁷.

Pochylając się nad problemami, którymi zajmował się w swojej pracy naukowej Antoni Podraza, można wyszczególnić kilka podstawowych zagadnień. Zostaną one tu jedynie wymienione, jako że częściowa ich charakterystyka znalazła się już w analizowanym wniosku Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ o nadanie doc. Podrazie tytułu profesora nadzwyczajnego z 1974 r. Tak więc, ważnym obszarem zainteresowań badawczych prof. Antoniego Podrazy były historia rolnictwa, wsi i ruchu ludowego w Galicji. Szczególnie interesowały go kwestie: podziałów geograficzno-ekonomicznych w ujęciu historycznym oraz kwestia regionalizacji Europy i Polski. Bardzo ważnym obszarem jego zainteresowań była historia agrarna epoki nowożytnej: stosunki agrarne oraz dzieje książki rolniczej w Polsce i w Europie. W zakresie historii ruchu ludowego włożył znaczący wkład w poznanie kształtowania się elit chłopskich. Interesował się również historią Europy Wschodniej, szczególnie Ukrainy⁶⁸. W badaniach nad historią agrarną Małopolski, w ramach kierowanego przez prof. Celinę Bobińską zespołu, Antoni

⁶⁵ *Ibidem*, s. 195-196, 288-289.

⁶⁶ AUJ, DSO, Podraza A., Pismo Rektora UJ do prof. A. Podrazy, Kraków, 7 I 1991.

⁶⁷ Kolejne umowy o pracę prof. Antoniego Podrazy, zawierane już po jego przejściu na emeryturę, znajdują się w teczce: AUJ, DSO, Podraza A.

⁶⁸ G. Nieć, *Wstęp*, [w:] A. Podraza, *Europa, Galicja, regiony. Pisma historyczne*, wybór, oprac. i wstęp G. Nieć, Kraków 2006, s. 9-10, *Regiony, Historia, Kultura*, nr 1.; D. Czerska, *Słowo o Jubilacie*, [w:] *Poprzez stulecia. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Antoniemu Podrazie w 80. rocznicę Jego urodzin*, red. D. Czerska, Kraków 2000, s. 6-7. Wykaz publikacji Antoniego Podrazy do roku 2000 zob.: *Bibliografia prac prof. dr. Antoniego Podrazy (wybór)*, oprac. M. Gołuska, [w:] *Poprzez stulecia...*, s. 11-24.

15. Podczas jubileuszu osiemdziesięciolecia – od prawej: Antoni Podraza, Piotr Franaszek, Franciszek Ziejka, Marian Zgórniak

Podraza – zdaje się, że ze sporym powodzeniem – stosował metodę materializmu historycznego, zresztą metodologia marksistowska była wówczas w tej dziedzinie bardzo popularna także we Francji (z francuskimi ośrodkami badawczymi zespół prof. Bobińskiej aktywnie współpracował).

* * *

Z Uniwersytetem Jagiellońskim Antoni Podraza związał całe swoje zawodowe życie. Jako pracownik naukowo-dydaktyczny UJ (również już w wieku emerytalnym) nie tylko realizował swoje pasje badawcze, ale także prowadził bardzo wysoko oceniane przez studentów zajęcia dydaktyczne. Jako pracownik dydaktyczny wypromował około 400 magistrów i 12 doktorów⁶⁹.

⁶⁹ G. Nieć, *op. cit.*, s. 8.